

Říjen 2024

Krajské a senátní volby, vládní krize a osud koalice SPOLU

Karel Sál

Shrnutí

V politice existuje jen málo pravidel, která platí univerzálně, bez ohledu na dobu, místo či okolnosti. První pravidlo říká, že moc má ten, kdo rozhoduje. Druhé pravidlo stanovuje, že toto rozhodnutí musí být ostatními akceptováno. A třetí pravidlo zní, že ten, kdo drží moc, rozhoduje a ostatní ho poslouchají. Nakonec se ale ocitne v situaci, kdy bude muset své postavení obhájit proti těm, kteří chtějí rozhodovat místo něj. Toto je železné pravidlo politiky, kterému se přirozeně nevyhýbá ani Česká republika. Petr Fiala, současný premiér a předseda nejsilnější vládní strany, se dle mnoha indicií právě nachází ve třetí fázi. Pojdme si nyní krok po kroku rozebrat aktuální povolební situaci.

Hlavní body

- Výsledky krajských a senátních voleb pro vládní strany a Piráty nedopadly příliš dobře. Jedná se o jasný signál, že pouto s podporovateli z roku 2021 je pryč.
- Petr Fiala se rozhodl pro radikální krok v mezích slušnosti. Odvolal Ivana Bartoše za problémy s digitalizací, aby ukázal, kdo je v koalici pánem.
- Ponechání Jana Lipavského ve vládě ale zadělalo na konflikt uvnitř ODS, který může mít pro Fialu nakonec fatální důsledky.

Krajské a senátní volby jako katalyzátor

Fialovo konstatování ze soboty 21. září 2024 o tom, že krajské volby pro ODS nemůže „považovat za úspěch, ale ani za fatální neúspěch“, (Brodničková, 2024) vejde do zlatého fondu českých politických hlášek podobně jako „nevýhra“ Václava Klause. Sázka na klid a předstírání, že se nic nestalo, funguje jen v případě, že takové konstrukci uvěří alespoň část veřejnosti – o čemž lze s úspěchem pochybovat.

Stačí se podívat na výsledky krajských a hlavně senátních voleb. Opoziční hnutí ANO uspělo způsobem, jaký jsme v rámci regionálních voleb od roku 2000 nezaznamenali. To se pak nějaká pozitiva pro vládní tábor hledají špatně. V roce 2008, kdy ČSSD dokázala vyhrát ve všech krajích¹ s 35,85 % hlasů a 280 mandáty (41,48 % všech rozdělovaných křesel), jsme v novinách četli titulky o oranžovém tsunami, Jiří Paroubek byl na koni a schylovalo se k lapálii jménem pád Topolánkovy vlády během evropského předsednictví. Letos hnutí ANO získalo 35,38 % a obsadilo 292 mandátů (42,63 % křesel). V senátních volbách posílilo nejvíce od roku 2012 s 9 senátory, z nichž 3 uspěli již v prvním kole. Co si z toho průměrný volič Pětikoalice z roku 2021 asi může odnést? Myšlenky, že to není zase tak „fatální neúspěch“, to pravděpodobně nebudou.

Krajské volby totiž v roce 2024 znamenají úplně něco jiného než v roce 2008. Tehdejší periodicita jednotlivých volebních klání způsobovala, že krajské volby přicházely téměř 2 roky před těmi parlamentními. Pro kabinet tak volby mohly sloužit jako lakmusový papírek nálad ve společnosti v polovině mandátu, tedy v situaci, kdy je ještě možné spoustu věcí dotáhnout, postrčit či alespoň správně rétoricky uchopit. Po skandálu Nagyová a předčasných volbách v roce 2013 se odstup krajských voleb od parlamentních zkrátil na pouhý rok, takže spíše než průběžný test nyní krajské volby fungují pro vládu jako poslední varování. A po skončení druhého kola senátních voleb se musel rozsvítit červený maják i v centrále ODS.

Fiala v kleštích

Nepříjemné výsledky pro ODS se premiér na tiskové konferenci snažil prodat skrze velmi dobrý výsledek v Jihočeském kraji. Celkově 47,51 % pro kandidátku Martina Kuby je opravdu mimořádných a jednobarevná vláda je mezi krajskými vedeními spíše rarita. Jenže Kuba o nějaké dělení výsledku s centrálou nechtěl ani slyšet a směle prohlásil: „Tohle není výsledek práce celorepublikové ODS, tohle je práce jednoho specifického týmu. To jsou sečtené roky naší práce“. (Marek 2024) Jedná se o jasné vymezení vůči současnému vedení, se kterým má jihočeský lídr několik nevyřízených účtů.

První problém je samozřejmě existence koalice SPOLU. Kuba se v minulosti netajil tím, že koalici s TOP 09 a lidovci považuje spíše za přítěž, než nějakou významnou výhodu pro ODS, a to zejména po vyhraných volbách v roce 2021. Tento postoj Kuba nesdílí sám. Pro průměrného straníka ODS při pohledu na průzkumy veřejného mínění, kdy oba koaliční partneři dosahují nízkých jednotkových procent a figurují na konci grafu mezi mimoparlamentními subjekty, musí vyvstávat otázka, proč koalici nechávat přežít i do dalšího volebního období a že zisky ODS nejsou tak obrovské, aby si mohla dovolit krmit další dva krky.

Druhým problémem jsou vládní kroky a nesoulad mezi původně slibovanými reformami a realitou každodenního vládnutí. Kritikům (a to nejen Kubovi) vadí přílišný ohled na zájmy koaličních partnerů – a tady nemyslíme pouze SPOLU, ale také STAN a hlavně Piráty – kdy se ODS má vzdávat svých liberálně-ekonomických fundamentů ve prospěch socialistického přerozdělování, zdaňování a byrokratizace.

---

¹ Kromě Prahy, kde se krajské volby nepořádají.

To jsou výtky, na které předseda Fiala musel po volebním debaklu nějak reagovat a přišel s plánem: rekonstrukce vlády.

Bartoš ven, Piráti přes palubu

Plán, který v původní formě asi vypadal slibně, byl poměrně jednoduchý. Odvolat Bartoše kvůli digitalizaci, jmenovat nového Piráta podle jejich vlastního výběru a na něj pak až do voleb vyvíjet tlak. A pokud by Piráti kvůli tomu koalici opustili úplně, nebyl by to pro ODS problém – pro jejich voliče by to totiž představovalo výhodnou situaci tak jako tak.

Fiala moc dobře věděl, že vládě byla vyčítána přílišná ideologická nejasnost, která měla původ v široké koalici 5 stran, kdy pravicové strany ODS, TOP 09 a KDU-ČSL doplnili regionální STAN a také levicově-liberální Piráti. Koalice, která měla o jednoho člena a čtyři poslanecké mandáty více, než bylo k většině nutné, odrážela tehdejší rozložení sil na politické scéně. Piráti a STAN šli do voleb a do případné vlády pouze společně. Fiala musel tedy Piráty akceptovat, což v povolební euforii ze získání životaschopné vládní většiny ani nikomu příliš nevadilo.

Po 3 letech u vlády se ale situace značně proměnila. Nadšení ze slibované „změny“ se přetavilo v naštvaní a deziluzi. Vládní strany svými nepřehlednými a hlavně polovičatými kompromisy nedokázaly přesvědčit původní podporovatele, že ví, co dělají. K tomu se Piráti a STAN definitivně rozešli, kdy v rámci evropských a hlavně krajských voleb kandidovali již odděleně, či v koalici s jinými subjekty. Navíc Ivan Bartoš přes silácká vyjádření začal plavat ve stěžejní agendě digitalizace stavebního řízení, kterou dostal ve vládě na starosti, což Fialovi umožnilo realizovat plán, který pravděpodobně připravoval delší dobu. Jen se čekalo na vhodnou příležitost.

S odkazem na problémy MMR se rozhodl Ivana Bartoše odvolat a ukázat veřejnosti – a především nespokojeným členům ODS – že je to on, kdo ve vládě drží otěže. Fiala očekával, že Piráti oslabení velmi bolestivou porážkou v krajských volbách, kdy ztratili 96 mandátů, hejtmanský post pro Rudolfa Špotáka v Plzeňském kraji a také viditelného senátora Lukáše Wagenknechta na Praze 8, už nebudou mít sílu nadále bojovat o vládní pozice, Bartošův osud akceptují a na jeho místo nominují někoho jiného. Jenže to se Fiala přepočítal. Piráti, kteří v rámci koalice již zažili několik ústrků a tvrdších vyjádření na svoji adresu, prostě bouchli do stolu a řekli: „Jestli Ivan, tak všichni.“ A jelikož jde o to, kdo vládne a kdo poslouchá, Fiala prostě Bartoše odvolal a Piráti šli.

Rebel Lipavský

Tím to mohlo všechno skončit a Fialův plán mohl fungovat. Jenže aby situace nebyla natolik jednoduchá, ministr zahraničí Jan Lipavský náhle zjistil, že jeho stranická příslušnost není natolik pevná, aby odchodem následoval ostatní ministry za Piráty. Překvapivý krok, který říká o vztazích uvnitř Pirátské strany víc, než by bylo vhodné, leckterého pozorovatele zaskočil. O to překvapivější byla reakce premiéra. Ten namísto toho, aby byl spokojený, že má v koalici o jednu hádavou stranu míň a uvolněnými posty může nakrmit svoji stranu či ctizádostivé členy zbývajících koaličních partají, poněkud nepochopitelně souhlasil se setrváním Lipavského na postu ministra zahraničí.

O skutečných důvodech tohoto kroku můžeme pouze spekulovat. Sám premiér a třeba také předsedkyně TOP 09 Markéta Pekarová Adamová jako důvod vyzdvihli odbornost a dobrý výkon Lipavského během vládního angažmá. Další argument bylo, že rok před volbami měnit osobu na tak důležitém postu by mohlo být kontraproduktivní. Jiné vysvětlení může být, že Lipavský se svými kroky zalíbil našim partnerům v EU a NATO, tudíž Petr Fiala dostal kamarádké doporučení, že jeho setrvání by bylo pro další rozvoj vztahů více než vhodné.

Ať je skutečný důvod jakýkoliv, Petr Fiala v očích svých straníků a podporovatelů rozhodně dobrý krok neudělal. Je nesmírně složité vysvětlit, proč by vlastně rebelský Pirát, který kvůli postu je ochoten bez mrknutí oka popřít vlastní stranu jak Petr Krista, měl zůstat na ministerstvu i potom, co všichni Piráti demonstrativně odešli. Situace navíc vytváří dojem, že ODS není schopna vygenerovat dostatečně zkušenou a uznávanou osobnost, která by současného ministra zahraničí nahradila. Takový nedostatek kvalifikovaných osobností je pro stranu, která po dlouhá desetiletí diktovala politickou linii v zemi, poměrně tristním výsledkem. Další problém pro straníky ODS může být pokračující dělba o moc s těmi, kterými vlastně pohrdají. ODS nyní živí nejen TOP 09 a lidovce, ale ještě liberála Lipavského.

Tohle všechno způsobuje, že pozice Fialova vedení je nesmírně vratká a s ní také osud koalice SPOLU. Premiér už oznámil, že do společného podniku s Pekarovou a Jurečkou (který byl nyní nahrazen Výborným) půjde znovu. Vzhledem k napětí v ODS je ale také možné, že Petr Fiala na podzim příštího roku už předsedou nebude.

Zdroje

- Brodíčková, k. (2024). Fiala: Není to fatální neúspěch. Novinky.cz. Publ.: 21. 9. 2024, 19:48. <https://www.novinky.cz/clanek/volby-fiala-neni-to-fatalni-neuspech-40489890>
- Marek, L. (2024). To je náš výsledek, ne celorepublikové ODS, upozornil jasný vítěz v kraji Kuba. I dnes.cz. Publ.: 21. 9. 2024, 19:26. https://www.idnes.cz/volby/ceske-budejovice/martin-kuba-hejtman-vitez-krajske-volby-ods-povodne.A240921_175950_budejovice-volby_khr

Autor

KAREL SÁL

Analytik

Karel Sál vystudoval politologii na Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, kde v roce 2016 obhájil disertační práci s názvem Demokracie v krizi nezájmu: účinky využití internetových voleb ve volebním procesu vybraných zemí. Odborně se zabývá problematikou e-Governmentu, internetovými volbami a informační svobodou. Je autorem několika odborných článků, vystupuje na mezinárodních konferencích a je zakladatelem a editorem think-tanku e-politics.cz.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

+420 602 502 674

www.politikaspolecnost.cz

office@politikaspolecnost.cz